

"TREDJE RIKETS GRUNDBULT VAR DE MÅNGA MILJONER VANLIGA TYSKAR SOM FRIVILLIGT UNDERKASTADE SIG DEN NYA ORDNINGEN."

En James Bond för mentalitetshistoriker

Erik Hedling betraktar det senaste Bondspektaklet med omvänd kikare och då blir det mycket intressant.

Om hundra år gissar jag att vår tids filmer används för att analysera mentaliteten – idealen, de världspolitiska strukturerna, könskampen – kring millennieskiftet. För verk kommer att vara så tacksamma som Bondfilmerna, i synnerhet den senaste, Michael Apteds *Världen räcker inte till*, som vid premiären gick upp på mer än 3 000 biodukar och nådde miljoner åskådare.

Vad gör då detta populärkulturella alster – i Sverige betraktat något för finna tonåringar – till ett så viktigt forskningsobjekt? Jo, just att det rör sig om populärkultur och att sådan för att vara populär måste hårbärgera så många uppfattningar om

tillvaron som möjligt på en och samma gång. Trendkänslighet, mångfald och medveten tvetydighet kräver en väldig fingertoppskänsla.

Till skillnad från vad som vanligen påstås är populärkulturen mångfacetterad och fylld av intressanta

MÅNADENS FILM

Världen räcker inte till

Regi: Michael Apted

Skådespelare: Pierce-Brosnan,

Denise Richards, Robert Carlyle,

Sophie Marceau, John Cleese,

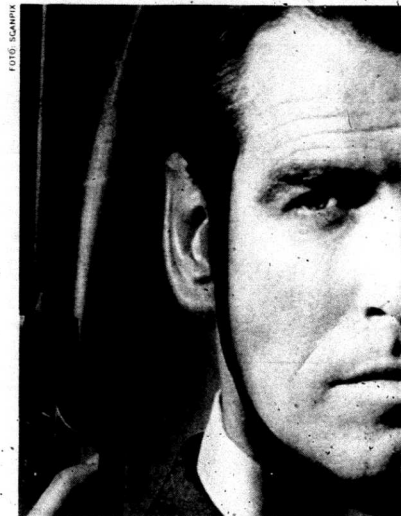
Desmond Llewelyn, Judi Dench

motnsatser. Och på populärkulturella produkter exemplifierar det så väl som James Bond-filmerna, omätligt populära inom alla befolkningsgrupper. Ett exempel från den senaste:

En av Bondbrudarna spelas av den amerikanska aktrisen Denise Richards, som har slagit igenom som praktimbo i filmer som Paul Verhoevens *Starship Troopers* och John McNoughtons *Wild Things* (i den senare är hon riktigt bra, långt bättre skådespelarmässigt än i Bondfilmen). Hon är en vackert erotisk ytterst attraktiv kvinna enligt vår tids värderingar (idealet kommer att ändras på hundra år).

FILMSKAPARNAS MISSAR få chanser att exponera Richards svällande behag, antingen det sker genom klädseln – shorts och T-shirt – eller genom att låta henne hamna under vattnet, så att de framstår i än högre skärpa i perfekt komponerad och färglagd widescreen. Allt för att maximalt profitera på den manliga publikens voyeuristiska begär (inget fel på det, film som annan visuell konst handlar till stor del om erotik, voyeurism och begär).

Samtidigt är Richards kärnfysiker i världsklass, expert på atombomber och lystrar till titeln doktor. Bakom den dumma blondinen (som i det här fallet är brunett) döljer sig en begåvad och duktig person som klarar sig genom världens hårdaste skolor (de amerikanska elituniversiteterna). Det tillfredsställer en kvinnlig publiks önskan om jämlikhet, inflytande och status. Greppet kan tyckas lättköpt och är i det närmaste en kliché då det introducerades redan på 1970-talet med bondbondur Louis Chiles i *Moonraker*. Men också i andra dominerade strukturer i filmen hittar man liknande dualismer.

Den senaste Bondfilmen kan bli ett intressant forskningsobjekt om hundra år, tror Erik Hedling.

exempel på utrikespolitikens betydelse framhäver svagheten i Kershaws bok. Tidens dramatiska diplomatiska historia blir mest pliktskyldig redovisning.

I ett längre perspektiv: vad gjorde tyskarna så mottagliga för Hitler? Somliga har hävdats att det berodde på att Tyskland tidigt tog en annan väg, en *Sonderweg*, genom historien. Hitler var den nödvändiga kulmen på ett sekels särutveckling. Det tror inte Kershaw.

Vissligen missade Tyskland det västeuropeiska demokratiseringståget under 1800-talet, men utan Versaillesfreden – eller om någon hade siktat lite mer åt höger den där oktoberdagen 1923 – skulle nazistpartiet ha försvunnit lika spårlost som alla andra små sekter. Hitlers maktövertagande var bara möjligt just i den specifika situation som rådde i Tyskland 1933, hävdar Ian Kershaw bestämt.

DÄRMED OCKSÅ SAGT att de som ser nynazismen som det största hotet mot dagens demokrati och håller utkik efter en ny Hitler tittar åt fel håll. Den stora förtjänsten hos Ian Kershaws bok är att den påminner oss om hur långt medelöperiet kan gå, även ett till en början alldeles vardagligt. Kershaw behandlar inte illdåden i denna första del av sin biografi, men Christopher Browning visade häromåret i sin bok om en polisbataljons härjningar i Polen hur vanliga, medelålders män kunde begå de vidrigaste grymheter utan att vara tvingade. Senast har vi sett det i Rwanda.

Det som börjar med Selbstgleichschaltung i trädgårdsföreningen kan sluta var som helst.

//KLAS ÖSTMAN